

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 februari 2015

Kära systrar och bröder,

I dag börjar förfastan. Söndagen kallas med ett latinskt ord *Septuagesima*, den sjuttionde: det är nu sjuttio dagar fram till påsk. De sjuttio dagarna är en påminnelse om den sjuttioåriga exilen i Babylon på 500-talet f Kr: så som gudsfolket hängde sina harpor i pilträden medan de sörjde över syndens och likgiltighetens följder, intar vi en större återhållsamhet under fastan. Det gäller även i liturgin: redan i dag byts färgen från vit eller gul till lila eller grå. När förfastan går över i den egentliga fastetiden avstår vi från varje "Halleluja" i gudstjänsterna, i tidebönerna såväl som i mässan. *Gloria, Laudamus* och *Benedicamus* i söndagens mässa ersätts under denna tid av mer lågmälda lovsånger.¹

Evangeliet i dag (Matt 20:1-16) är berättelsen om vingårdsarbetarna och deras lön, som börjar med orden: "Med himmelriket är det som när en jordägare vid dagens början gick ut för att leja arbetare till sin vingård." I min predikan i morgonens högmässa i Slottskapellet väljer jag att lyfta fram hur Jesus ger oss en liknelse som från början till slut handlar om arbetet. Här berörs sysslolöshetens problematik, liksom det knotande som öppnar för girighetens demon hos dem som tycker att de borde få bättre betalt eftersom de bevisligen arbetar mer än andra.

Det är en visdom att kyrkan inleder förfastan med att påminna oss om att inga andliga framsteg är möjliga om vi inte har en rätt hållning till vårt arbete, och därmed till vår kropp. Bön och arbete kan aldrig skiljas åt. På samma sätt som arbete utan bön slutar i slaveri, så leder bön utan arbete till svärmeri, som Ingmar Svanteson uttrycker det i den förnämliga lilla boken *Ande och kropp*.²

Den underliggande frågan i evangeliet i dag är: Hur kan arbetet vara nåd och tjänst på samma gång? Vila och möda samtidigt? Och hur ser den enhet mellan bön och arbete ut som gör att vi kan säga som Herren i dagens gammaltestamentliga läsning, när han har utfört sitt verk: *däri har jag min glädje* (Jer 9:24)?

*

Tidigt i berättelsen möter vi dem som står "sysslolösa på torget". På frågan varför de står sysslolösa svarar de att ingen har lejt dem. Är det en ursäkt, ett utslag av lättja? Kunde de inte själva ha sökt ett arbete? Det kommenteras inte. Men själva frågan – Varför står ni sysslolösa? – väcker i förlängningen en annan fråga, den om människans förhållande till arbetet.

¹ *Gloria* och *Laudamus* är den liturgiska beteckningen på den lovsång som i mässans samling sjungs av församlingen efter botakten. *Benedicamus* – ordet betyder "Låt oss priså Herren" – är den avslutande sjungna tacksägelsen som följer efter den bön som avslutar kommunionen. Se boken *Den heliga mässan så som den firas alla söndagar och festdagar i Slottskapellet i Bjärka-Säby*.

² Mina reflektioner om arbetet är inspirerade av denna skrift, utgiven på Silentium skrifter, men slutsåld.

”Sysslolöshet är själens fiende”, heter det i Benedikts klosterregel, och därmed antyds att arbetet har en långt större mening än att enbart förse oss med brödföda och pengar till hyran.

”Sex dagar skall du arbeta”, säger Gud till människan i Moseböckerna. Arbetet är med andra ord en väsentlig del av människans kallelse. Även i sitt arbete liknar hon Gud och är hans medskapare på jorden. Här är utgångspunkten för en kristen hållning till arbetet: Det är inte bara en nödvändighet, det har sin egen värdighet. Det är inte arbetet som är en följd av synden, utan den möda som följer av att vi inte längre se arbetet som något som ger oss gemenskap med Gud.

Vad vi än arbetar med – om det är de dagliga sysslorna på arbetsplatsen eller i hemmet, köksarbete, städning, tvätt eller annat – så är det en konst att arbeta. Att finna vägen mellan arbetsnarkomani och arbetsförakt. I det senare fallet blir arbetet ett nödvändigt ont, något vi utför medan vi har vår uppmärksamhet någon annanstans. Vi är inte närvarande i det vi gör. I det förra fallet är vi inte bara hängivna i vårt arbete, vi har förlorat distansen till det, arbetet har blivit ett självändamål. Det öppnar för stress, bevakande av egna intressen, jämförelse. Vi dras in i ett effektivitetstänkande där vi värderar varandra mer utifrån vad vi gör än vad vi är. Här är en av orsakerna till det vi kallar utbrändhet.

I bägge fallen uppstår en klyfta mellan andligt och världsligt, heligt och profant. Denna klyfta är ödesdiger villfarelse. Den som tänker lågt om arbetet ser ofta bönen som något andligare. Och när arbetet blir ett självändamål, sker det som beskrivs hos profeten Jeremia: den vise berömmar sig över sin vishet, den starke över sin styrka, den rike över sin rikedom. Vi lever inte längre det vi gestaltar i mässans offertorium när bröd och vin bärs fram: livet som en gåva, som när vi bär fram den till Gud i tacksägelse, blir för oss till gemenskap med honom som ”verkar i kärlek, rätt och rättfärdighet på jorden” (Jer 9:24).

*

Hur kan vi få en hållning till vårt arbete som främjar vårt inre liv – och omvänt? Två saker är grundläggande. Det första: insikten om att allt är heligt – allt har ”helgats genom Jesus Kristus” som det heter i episteln i dag – och kräver därför vår fulla närvaro. I Benedikts klosterregel talas om att gå ”med vänliga fötter på jorden”, ett uttryck för att låta umgänget med både redskap och grönsaker, bilar och datorer präglas av en viss ömhet. Det andra: insikten om att hela vår kropp, händer, fötter och tanke, är oss givna för att förhärliga Gud. När aposteln uppmanar oss att ”ära Gud med er kropp”, gäller det i hög grad arbetet.

Tror vi detta blir bön och arbete oskiljaktiga. Bönen gör oss till bättre arbetare, och arbetet gör oss till bättre bedjare. Ett sätt att söka denna enhet mellan bön och arbete är att eftersträva en balanserad växling där det ena avlöser det andra och ger en rytm åt dagen som hjälper oss att undvika överdrifter, såväl lättja som stress. Det talas i evangeliet om de som anlitas vid tredje timmen, sjätte timmen, elfte timmen. Här finns en antydning om en rytm under dagen. För vårt husfolk på Nya Slottet är detta genomfört på ett konsekvent sätt med förebild i klostren: växlingen av fasta tider för bön, arbete, vila, måltider, läsning, rekreation. Men denna växling är möjlig att i enklare form tillämpa i även i andra livsomständigheter. Fastetiden kan vara en tid att se över rytmen, balansen i våra liv. Att ställa frågor som: Hur ser överdrifterna ut i mitt liv? Vad skulle jag behöva korrigera? Vad behöver få mer utrymme, och vad borde få mindre plats?

Inte av moraliskt-asketiska skäl. Inte heller av pragmatiska skäl. Förhållandet mellan bön och arbete, ja mellan allt det som hör livet liv, har att göra med tron att vi lever i en värld som är skapad av Gud – och nyskapad genom Kristi uppståndelse. Arbetet är en viktig del av vår gemenskap som människor, vår delaktighet i varandras liv och i nyskapandet och förvaltandet av jorden. Vår arbetsgemenskap kan få avbilda Treenighetens förhållande till sin skapelse, där vi efter avslutat arbete med glädje och stolthet får säga: "Se, det var mycket gott." Men mer än så: Genom Kristi uppståndelse får vi även genom arbetet en skymt av det nya livet, nya himlar och en ny jord, där den vila vi väntar anas redan i arbetets möda.

I vår tid är kanske den större risken att arbetet tenderar att ta överhanden. Finns det några råd, övningar, för att undvika att vi hamnar helt i dess våld? Klosterregeln ger ett enkelt råd: "att ofta ge sig hän i bön". Det kan handla om att under några minuter lägga ifrån sig penna eller skurtrasa, och påminna sig vem man är: *Jag är Kristi tjänare. Jag har en Herre, som både frågar efter mig och i nåd har tagit mig i sin tjänst.* För den som gör affärer, påminner Ingmar Svanteson, finns ett effektivt sätt att mota ut girighetens last: att sätta ett lite lägre pris på en vara än vad man skulle kunna göra. Eller varför inte en så enkel sak som att inleda arbetet på samma sätt som vi inleder bönen: att teckna oss med korset, en konkret påminnelse om att allt är försonat och upprättat genom Kristi död och uppståndelse, att allt i livet har del i samma kallelse: "att vara heliga".

Nyckeln till den enhet mellan bön och arbete, som både övervinner knotandet och motar ut girighetens demon, är inte att oavbrutet ägna sig åt bön medan man arbetar, utan *att göra allt inför Guds ansikte.* Och därmed ha sin glädje där Gud har sin glädje: att verka i kärlek, rätt och rättfärdighet på jorden. När denna glädje präglar livet, blir inte det viktiga längre vad som kommer först eftersom allt hänger ihop. Som munkfadern Johannes Cassianus en gång yttrade: "Man vet inte om det var på grund av kontemplation som munkarna arbetade så flitigt, eller om det var genom ständigt arbete som de gjorde sådana andliga framsteg."

*

I vår kommunitet är vi just nu inne i ett skede där vi på allt fler platser börjar fira regelbundna tideböner tillsammans med lokala kyrkor och församlingar. Den 19 januari hade jag själv glädjen att vara med när den första vespern firades i Sturekoret i Uppsala domkyrka. Där firas nu vesper varje måndag kl 17.30. Sedan början av hösten firas laudes i sjukhuskyrkans kapell i Örebro, den gångna onsdagen hölls den första vespern i Mariakapellet i Vasakyrkan i Göteborg, där vi sedan tidigare firar ökenmässan en gång i månaden. Och den 25 februari inleds likaså en återkommande vesper i S:t Peters kyrka i Stockholm. Redan nu planeras ekumenisk vesper på flera andra platser.

Alla dess små glödpunkter av bön är en naturlig följd av att Ekumeniska Kommuniteten finns utspridd över hela Norden, och att vi tror att en viktig del av vår kallelse är att inspirera till bön på de orter och i de församlingar där vi finns. Varje gudstjänst vi inbjuder till vid sidan om de platser där vår kommunitet har sin regelbundna verksamhet – Bjärka-Säby i Östergötland och Antoniosgården på Kållandsö – firas alltid i samverkan med församlingar där våra medlemmar och vänner är delaktiga. Ekumeniska Kommuniteten är inte, som jag även påminde om i mitt förra brev, ett alternativ till den lokala församlingen, utan en gemenskap vars karisma är att verka för trofast uthållighet i församlingen och enhet mellan kyrkorna.

Spridningen av tidebönsgudstjänster just nu sammanfaller på ett naturligt sätt med att vi tagit vår nya tidebönsbok, *Tideböner under året*, i bruk. Det skedde under en glädjefylld högtid i ett överfyllt slottskapell på epifaniafestens kväll, trettondedag jul. Under högtidliga former bars

den nya boken fram till altaret och välsignades av biskop Martin Lönnebo, innan den första vespern firades med den nya tidebönsboken. Invigningen av *Tideböner under året* skedde med stor uppslutning från Nya Slottets ägarförsamling, Sionförsamlingen i Linköping, vars föreståndare, Marcus Sönerbrandt, uttryckte stor glädje över att denna bok nu skulle tas i bruk på Nya Slottet.

Jag har med intresse noterat reaktionerna och kommentarerna på den nya tidebönsboken från många av er som redan tagit den i bruk. Vad åtskilliga framhåller är den vila och samling i bönen som infinner sig när man inte behöver vara upptagen av att leta rätt sida eller rätt lösblad. Här, om någonstans, visar det sig hur väsentligt sambandet är mellan det vi kallar *form* och *inhåll*. Även det faktum att vi fått en bok som till sitt utförande både är vacker och enkel, gör något med bönen.

I det sammanhanget vill jag rikta ett särskilt tack till några av dem som gjort en stor insats för tillkomsten av den nya tidebönsboken. En av dessa är Niklas Lindholm, som inte bara har ägarförsamlingens uppdrag att vara förvaltare på Nya Slottet, utan också samordnar tidebönerna och bär ett stort ansvar för det samlade gudstjänstlivet i Bjärka-Säby. I arbetet med den nya tidebönsboken har Niklas gjort ett omfattande arbete, inte minst genom accentueringen av samtliga psaltarpsalmer och cantica som gör det möjligt att sjunga dessa på olika psalmodier. För formgivningen av boken har Tomas Einarsson svarat. Hans engagemang, tålmod och unika känsla för relationen mellan bokens innehåll och dess form, har varit och är ovärderlig. Ett omsorgsfullt, och mödosamt, arbete med korrekturläsning har utförts av Stefan Erikshed, Cristina Lenells och Gunilla Edström. Men framför allt vill jag tacka er som i den dagliga bönen på Nya Slottet har bidragit till att forma vår nya tidebönsbok. Det gäller även er som tillhört fraternitet och husfolk under år som ligger bakom. Utan många års tideböner, där vi navigerat oss fram med hjälp av olika böcker och blad, skulle vi inte ha denna bok i våra händer nu. Och under året med provutgåvorna har den dagliga bönegemenskapen i slottskapellet och övre salen varit avgörande för den nya tidebönsbokens slutliga gestalt.

Vad händer på detta område härnäst? De senaste veckorna har inneburit ett intensivt arbete med provutgåvan av första delen av tideböner för fastan, som nu är i stort sett klar att sändas till tryckning. Den beräknas komma lagom till askonsdagen och fastans början, den 18 februari. I år tar vi till att börja med fram två böcker för påskfastan. Den första består av askonsdagens och därpå följande dagars tideböner under fastans inledning, samt av böner för de två första veckorna i fastan. Dessa upprepas sedan under den tredje och fjärde veckan. Därefter kommer en andra bok som innehåller tideböner för passionsveckan och Stilla veckan. Efter att ha provat dessa får vi ta ställning till om vi till kommande år även ska ta fram en särskild bok för tredje och fjärde veckan i fastan. Här är era synpunkter viktiga. Den första av böckerna med tideböner för fastan produceras liksom de tidigare provutgåvorna i ett enklare digitaltryck. Den kan beställas från Nya Slottet för 100 kr + porto (info@ekibs.se).

*

När vi nu snabbt går mot ljusare tider vill jag också påminna om några av årets händelser av betydelse, och då framför allt firandet av påsken som i år infaller den 5 april. För er som önskar delta i firandet av de tre heliga påskdagarna här i Bjärka-Säby är det nu hög tid att anmäla sig: info@tidskriftenpilgrim.se. Några platser finns även kvar till det ekumeniska präst- och pastorsmötet den 16-18 mars, ett unikt tillfälle att både få lyssna till Diane Reynolds från England, mångårig medarbetare och vän till broder Roger av Taizé, samt ikonmästaren Norberto Secchi från Bose i Italien. Årets resa till Monastero di Bose går för övrigt den 21-25 september, anmälan görs till info@ekibs.se.

*

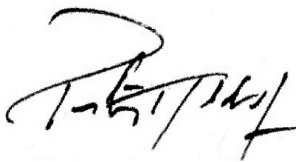
Så har förfastan tagit sin början. Även i år blir det fastesamtal i *Blå salongen* i Nya Slottet på måndagar kl 19.15 under Stora fastan. Dessa inleds den 23 februari och pågår fram till måndagen i Stilla veckan, med undantag för den måndag som infaller under präst- och pastorsmötet i mars. Temat för årets fasteföredrag är *Skilja mellan andar*.

När kyrkan i dag slår an tonen inför Stora fastan får vi en kraftfull påminnelse om vad vår fasta djupast syftar till. "Ser du med onda ögon på att jag är god,", säger Jesus i avslutningen av dagens evangelium. "Jag har min glädje i att visa kärlek", säger Herren genom profeten Jeremia. Och episteln sammanfattas i två ord som bildar ett enda ackord: "nåd och frid".

Om vi inte uppfattar denna ton finns alltid risken att vi får ett ambivalent förhållande till fastan: den blir så lätt en börda, ett krav, en ansträngning, en merit eller något ännu värre. Men fastan är en nådens tid, fyrtio dagar när Herren vill visa oss sin kärlek på ett djupare sätt. Den ges oss för att vi ska få hjälp att "lita på din barmhärtighet", som det heter i en av denna söndags kollektböner. Den är en "öken" där vi renas från alla kluvna föreställningar om Gud, allt tal om lön och förtjänst, för att kunna smaka och se att Gud inte bara är god – han är godare.

Skulle vi kunna lita för mycket på Guds barmhärtighet? Tro för mycket om Guds godhet? Vem kan utforska djupen i det hjärta som ropar utan uppehåll: *Med evig kärlek har jag älskat dig?*

Er i Kristus förbundne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. K. H.' or similar, written in a cursive style.